

PALS – POSITIV ATFERD, STØTTENDE
LÆRINGSMILJØ OG SAMHANDLING

ELEVER SOM VISER ATFERDSPROBLEMER

tiltrekker seg mye oppmerksomhet og utvikler ofte fastlåste, negative samhandlingsmønstre med andre barn og voksne

ATFERDSSENTERET SKAL BIDRA TIL AT BARN OG UNGE MED ALVORLIGE ATFERDSPROBLEMER OG DERES FAMILIER FÅR BISTAND SOM ER FORSKNINGSBASERT OG INDIVIDUELT TILPASSET

Senteret har siden 1999 hatt et nasjonalt ansvar for bl.a. å implementere PMTO-behandlingsprogram (*Parent Management Training-Oregon modellen*), og har som ledd i denne innsatsen gjort utprøving og evaluering av den skoleomfattende tiltaksmodellen PALS (*Positiv atferd, støttende læringsmiljø og samhandling*). PALS og PMTO utgjør en helhetlig innsats for å styrke barns sosiale og skolefaglige kompetanse og for å forebygge og mestre atferdsproblemer. Evalueringresultatene fra utprøvingen av PALS i norske barneskoler (2002–05) er lovende. Denne utprøvingen blir fulgt opp med studien «Positiv atferdsstøtte i skolen, 2007–2011».

Atferdssenterets virksomhet er finansiert av Barne- og likestillingsdepartementet, Utdanningsdirektoratet og Sosial- og helsedirektoratet.

Selv om det ofte bare er noen få elever (3–5 %) som står for en stor andel av skolens atferdsproblemer, vil de kunne påvirke *helt* skolens læringsmiljø negativt. På grunn av sin atferd blir deres egne skolefaglige og sosiale læringsmuligheter redusert.

Forskning viser at elever som viser alvorlige atferdsproblemer har best utviklingsmuligheter når de er inkludert i skolen og lokalmiljøet. Det har liten effekt å fokusere på enkeltelevers problematferd, uten samtidig å fremme en god skolekultur. Et trygt læringsmiljø kjennetegnes av tydelige forventninger til positiv atferd og sosial kompetanse. De ansatte legger vekt på positiv involvering og oppmuntring, og de gir forutsigbare reaksjoner på negativ atferd.

Universelle, systematiske og effektive forebyggingstiltak retter positiv oppmerksomhet mot alle skolens elever og bidrar dermed til å redusere antall elever med atferdsproblemer. Elever som ikke nyttiggjør seg universelle forebyggende tiltak, blir tidlig identifisert slik at de raskt kan få tilpassede støttetiltak. Aktiv støtte gjennom handling og deltakelse fra skolens ansatte, ledelse, foreldre og elever er avgjørende for utvikling av et godt læringsmiljø. PALS er en skoleomfattende tiltaksmodell som er basert på denne kunnskapen.

PALS – en skoleomfattende modell for å styrke barns skolefaglige og sosiale kompetanse, forebygge og mestre atferdsproblemer i skolen

PALS-MODELLEN ER:

- Basert på dokumenterte positive resultater
- Forankret i sosial interaksjons læringsteori
- Basert på PMTO og den skoleomfattende modellen PBIS (Positive Behavior Intervention and Support)
- Skoleomfattende – systematisk systemtilnærming
- Teambasert
- Mestrings- og kompetanseorientert
- Handlings- og ferdighetsorientert
- Tilpasset den enkelte skoles situasjon og behov
- Tilpasset elevenes behov og grad av problemer
- Basert på systematisk kartlegging, vurdering og evaluering av:
  - Implementeringskvalitet og opprettholdelse av kompetanse i den enkelte skole
  - Endringer på elev- og skolenivå

PALS består av fire hoveddeler som samlet bidrar til å styrke de ansattes kompetanse og øke skolens egen kapasitet til å arbeide systematisk:

- **Systemdel:** Fremmer utvikling av en skolekultur der skolens ansatte i samarbeid med foresatte og annet støtteapparat, utvikler god samhandling og et trygt læringsmiljø.
- **Praksisdel:** Involverer alle barn og ansatte gjennom innlæring av noen få (3–5) enkelt formulerte regler og forventninger til positiv atferd og sosiale ferdigheter på skolens ulike områder. Positiv involvering og anerkjennelse av *alle* gir økt motivasjon og fremmer læringsmuligheter. Negativ atferd og regelbrudd reageres umiddelbart på med milde forutsigbare konsekvenser.
- **Datadel:** Innhenter informasjon og kartlegger problematferd i skolemiljøet. Det gir støtte til beslutning, planlegging, gjennomføring og evaluering av tiltak på skole-, klasse- eller elevnivå.
- **Resultatdel:** Opprettholder vedvarende innsats, programintegritet og kompetansebygging på bakgrunn av arbeidet med system-, praksis- og datadelene.

PALS – en tiltaksmodell for opplæring, veiledning og støtte til elever, ansatte og foresatte

Tiltakene organiseres på tre nivåer i en innsatspyramide:

- 1) **Universelt nivå:** Forebyggende tiltak der **alle** elever undervises i forventet atferd og sosiale ferdigheter for å utvikle mestringskompetanse og et trygt læringsmiljø for alle. Her inngår også leksjonene i det sosiale ferdighetsprogrammet «Steg for steg».
- 2) **Selektert nivå:** Støttetiltak for **noen** elever (10–15%) som viser økt risiko for problemutvikling. Her inngår bedre tilpasset opplæring og veiledning i nært samarbeid med elevenes foreldre.
- 3) **Indikert nivå:** Støtte- og behandlingstiltak for de **få** elevene (3–5%) som viser alvorlige atferdsproblemer. Det kan være tiltak i form av veiledning til elevenes lærere, bedre tilpasset opplæring og ferdighetstrening, og økt foreldresamarbeid- og behandling (PMTO).

Forhåndsdefinerte innholdskomponenter gir grunnlag for handling og forståelse til innsatspyramidens tre nivåer i og utenfor undervisningsrommet.

Disse er:

- Effektive og gode beskjeder
- Ros og oppmuntring – Positive konsekvenser
- Grensesetting – Negative konsekvenser
- Problemløsning
- Veiledning – Tilsyn – Oppfølging
- Positiv involvering
- Regulering av følelser
- Kartlegging og vurdering av atferd

Innsatsnivåene og tilrettelegging av tiltak i henholdsvis skole-, klasse/gruppe- eller individuelle støttesystem vurderes ut fra et skoleomfattende informasjons- og kartleggingsverktøy (SWIS – School Wide Information System), som også brukes for å evaluere hvordan de ulike tiltak virker.

PALS – opplegg for opplæring og veiledning

Deltakelse i PALS er basert på nettverksdanning i kommuner og regioner, og sees i sammenheng med implementering av PMTO. Hensikten er å sikre en helhetlig innsats for forebygging og behandling av atferdsproblemer hos barn opp til 12 år. PALS-veiledere ansatt i de statlige spesialpedagogiske kompetansesentrene (Statped) koordinerer innsatsen i den enkelte region i samarbeid med PMTO.

Opplæringen i PALS gjennomføres som et utviklingsarbeid i den enkelte skole gjennom minst tre år. En kvalifisert ekstern PALS-veileder som i hovedsak er ansatt i PP-tjenesten, leder opplæringsprogrammet.

Teambasert innsats

Hver skole etablerer et PALS-team (5–7 deltakere), som er representativt sammensatt fra skolens ledelse og ansatte (lærere, SFO-ansatte, spes.pedagog m.fl.). I tillegg er PP-tjeneste og FAU representert. Teamet som ledes av en av skolens ansatte, har ansvar for å drive frem og følge opp utviklingsarbeidet gjennom involvering av alle ansatte, elever og foresatte.

Kriterier for deltakelse

- Skolen har selv behov for å utvikle positiv atferd og fremme et støttende læringsmiljø i den hensikt å forebygge, redusere og stoppe utvikling av atferdsproblematikk
- Skolen definerer selv minst ett mål for å forbedre sin sosiale kultur og utvikle et godt læringsmiljø
- Det er minst 80 prosent oppslutning blant skolens ansatte
- Skolens ledelse støtter og deltar aktivt
- Det er støtte og medvirkning fra skolens foresatte, skoleeier og annet støtteapparat
- Det er villighet til å avsette tilstrekkelig tid, prioritere ressurser og ha fokus på programmet i minst 3–5 år

- Det er villighet til å bidra med forskningsbaserte og skoleinterne evalueringsdata

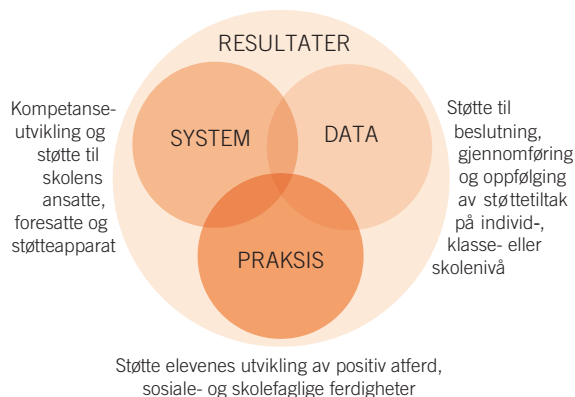
Struktur og innhold

Opplæring og veiledning har en gitt struktur og et definert innhold. Dette tilpasses skolens behov og kultur, og består av tre steg:

- 1) Planlegging og tilrettelegging gjennom det første skoleåret
- 2) Igangsetting og gjennomføring av skoleomfattende tiltak fra det andre skoleåret
- 3) Oppfølging fra og med det tredje skoleåret gjennom vedlikeholdsveiledning

Det blir etablert nettverksgrupper for utveksling og videreutvikling av PALS i den enkelte kommune eller region. Det bidrar til å sikre gjennomføringskvalitet og opprettholdelse av kompetanse i den enkelte skole over tid.

Positiv atferd, støttende læringsmiljø og samhandling (PALS)

ATFERDSSENTERET

Norsk senter for studier av problematferd og innovativ praksis ved Universitetet i Oslo
Telefon 24 14 79 00
Telefaks 24 14 79 01

Postboks 1565 Vika, 0118 Oslo
Klingenberggaten 4

post-atferd@atferdssenteret.no

Du finner mer informasjon om Atferdssenteret på www.atferdssenteret.no

EN INNSATS FOR BARN OG UNGE MED ATFERDSPROBLEMER